

ČASTITLJIVI P. PLACIDO CORTESE IN DR. VOJKO ARKO

Ob 80-letnici mučeniške smrti minoritskega duhovnika p. Placida Corteseja je oktobra in novembra postala javnost na stičišču Slovencev, Italijanov in Hrvatov ponovno pozorna na ta izjemni lik človekoljuba, ki je bil med drugo svetovno vojno tesno povezan tudi s Slovenci, saj lahko rečemo, da je v mučilnici gestapa v Trstu sredi novembra 1944 daroval življenje tudi za nas ali celo zaradi nas.

Danes velja za mučenca zaradi ljubezni do bližnjega, a tudi zaradi molčečnosti, saj kljub mučenju ni izdal nacistom nobenega sodelavca, prijatelja ali znanca, ki bi slabo končali, če bi spregovoril.

Leta 2002 se je v Trstu začel škofijski del cerkvenega postopka za njegovo razglasitev za blaženega. Po zahtevnih postopkih v Trstu in nato Vatikanu je papež Frančišek leta 2021 potrdil njegove »junaške kreposti« in mu dodelil naziv »častitljivega« božjega služabnika. Če bo dokazan čudež, dosežen na njegovo priprošnjo, bo razglašen za blaženega.

A kdo je bil pater Cortese?

Rodil se je v skromno stoječi družini 7. marca 1907, torej pod Avstro-Ogrsko, v mestecu Cres na istoimenskem otoku, ki je danes del Hrvaške, nedaleč od Reke. Odraščal je v takratni prepletenosti Italijanov in Hrvatov, verjetno v narodnostno mešani družini, saj so ga starši kljub italijanskemu priimku vpisali v zasebno hrvaško osnovno šolo Ciril-Metodove družbe. Ko so jeseni 1918 otok prevzele italijanske oblasti, se je šolanje nadaljevalo v italijanskem jeziku. Rad je obiskoval samostan in cerkev sv. Frančiška, kjer so bili prej hrvaški, potem italijanski redovniki. Prosto voljno in navdušeno je, star 13 let, stopil v malo semenišče minoritov v Camposampieru pri Padovi in se nato izobraževal ter do konca delal med Italijani, največ v Padovi. V duhovnika je bil posvečen leta 1930 v Rimu. V baziliki sv. Antona v Padovi je bil priljubljen spovednik in zelo uspešen urednik verskega mesečnika *Messaggero di sant'Antonio*. Njegovo naklado je dvignil na 800.000 izvodov.

V PADOVI: Sv. maša v baziliki sv. Antona v Padovi. V ospredju od leve p. Milan Kos, škof Franc Šuštar in p. Giorgio Laggioni (foto: Antonio Bortolami)

SOMAŠEVALCI: Tržaški škof msgr. Trevisi s somaševalci in udeleženci romanja 8. oktobra v Trstu (foto: Alessandro Sinico)

Hrvaščine pa ni pozabil, in to mu je prišlo zelo prav med drugo svetovno vojno, da je lahko velikodušno pomagal slovenskim in hrvaškim civilnim internirancem v fašističnem koncentracijskem taborišču v padovanskem predmestju Chiesanuova. Da je začel pomagati ljudem, ki so jih italijanske vojaške oblasti zapirale po zasedbi dela Slovenije in Jugoslavije med ofenzivami po Dolenjski in Notranjski ter požiganjem vasi ter med racijami po Ljubljani, so ga pridobile tri študentke medicine iz Ljubljane, ki so študij nadaljevale v Padovi. Po italijanski kapitulaciji je pomagal bivšim internirancem in zahodnim vojnim ujetnikom, ki so pred nacističnim okupatorjem bežali iz razpuščenih taborišč, a tudi Judom in različnim pregnancem, upornikom proti trinoštvu, tudi Slovincem, v Italijo premeščenim pripadnikom češke Vlade vojske in drugim.

Nacisti so ga 8. oktobra 1944 aretirali pred baziliko sv. Antona, prepeljali v Trst na sedež gestapa in ga zasliševali ter mučili do smrti, da bi izdal svoje sodelavce. Niso uspeli. Izdihnil je okoli 15. novembra 1944, njegovo truplo pa so po vsej verjetnosti sežgali v krematoriju nacističnega koncentracijskega taborišča Rižarna v Trstu. O njegovem koncu sobratje niso nič izvedeli.

Pobude ob 80-letnici

Že nekaj let po vojni je spomin nanj precej obledel. Znova je vzplamtel zaradi beatifikacijskega postopka, za katerega je dal pobudo upokojeni goriški nadškof p. Antonio Vitale Bommarco. S Cortesejem so ga povezovali rojstni kraj, pripadnost minoritom in urejanje iste revije, odločilno pa je bilo seveda občudovanje za pogrešanega sobrata, ki je Bommarca zelo spominjal na žrtev sv. Maksimilijana Kolbeja.

Stekle so raziskave, na dan so prišla pričevanja. Ob 80-letnici smrti so izšle nove publikacije o Cortesejevem življenju in delu, zvrstila pa so se tudi pomembna duhovna in kulturna srečanja v Trstu, na Cresu, v Ljubljani in Padovi.

Severnoitalijanska minoritska provinca je v sodelovanju s slovensko in hrvaško minoritsko provinco priredila od 8. do 10. oktobra romanje po Cortesejevih stopinjah. V Trstu je bilo v cerkvi sv. Frančiška somaševanje v italijanščini in slovenščini pod vodstvom tržaškega škofa Henrika Trevisija, romarji pa so obiskali »bunker« gestapa na Trgu Oberdan, kjer je p. Cortese dotrpel, in Rižarno. Na Cresu je somaševanje v župnijski cerkvi vodil škof Ivica Petanjak s Krka, somaševanje v cerkvi sv. Frančiška pa vikar hrvaške minoritske province p. Martin Jaković. Romarji so si ogledali tudi Cortesejevo rojstno hišo in so se povzpeli do njemu zelo priljubljene božjepotne cerkvice svetega Salvadurja.

V cerkvi sv. Frančiška v Trstu je bila 12. novembra še predstavitev dvojezične knjige Elene Blancato o p. Corteseju *Ruah – Vetje Duha*, ki je izšla v Trstu pri založbi Mladika v sodelovanju s Skladom Libero in Zora Polojaz. Na srečanju so najprej spregovorili avtorica in pisca spremnih besedil v knjigi Vlasta Polojaz (uvodno razmišljanje) ter Ivo Jevnikar (zgodovinski oris ljudi in dogajanja). Iz Padove je prišel vicepostulator v postopku za Cortesejevo razglasitev za blaženega p. Giorgio Laggioni, ki je predstavil svojo čisto svežo knjižico o p. Corteseju, ki je zdaj brezplačno na voljo ob Cortesejevi spovednici v baziliki sv. Antona. Ta je že nekaj let njegovo spominsko obeležje. Na koncu je spregovoril še tržaški škof msgr. Trevisi.

CORTESE: P. Placido Cortese v uredništvu revije, ki jo je urejal v Padovi.

Naslednja predstavitev knjige *Ruah* je bila 20. novembra v obliki okrogle mize v Ljubljani. Povezovala jo je vodja Galerije Družina Manica Ferenc. Najprej je v italijanščini spregovorila avtorica Elena Blancato. Njen poseg je prevedla Neža Kravos. Sledili so dr. Vlasta Polojaz, ljubljanski nadškof msgr. Stanislav Zore, provincialni minister slovenskih minoritov p. Milan Kos, cerkveni zgodovinar prof. dr. Bogdan Kolar in predsednik založbe Ivo Jevnikar.

Na praznik Kristusa Kralja pa je bil v baziliki sv. Antona v Padovi vrh pobud ob 80-letnici. Somaševanje v spomin na p. Placida Corteseja je vodil in med mašo pridigal ljubljanski pomožni škof dr. Franc Šuštar. Ob njem so bili provincial slovenskih minoritov p. Milan Kos, vikar padovanske škofije in številni patri tamkajšnjega samostana. V cerkvi je bil tudi slovenski veleposlanik pri Sv. sedežu Franc But. Po maši je bil molitveni postanek pred že omenjeno spovednico. Spomin na p. Corteseja pa so obudili že dan prej, saj so popoldne na »križnem hodniku magnolije«, kjer je že vrsto let tudi Cortesejev doprni bronasti kip, delo slovenskega umetnika Viktorja Gokoviča, odprli razstavo o fašističnem taborišču v Chiesanuovi in o p. Corteseju. V Dvorani teološkega študija so nato spregovorili oblikovalci razstave, a na vrsto je prišla tudi predstavitev knjige *Ruah – Vetje Duha*.

P. Cortese in Slovenci

Omenil sem že prvi stik, ki so ga s patrom vzpostavile študentke, poznejša kardiologinja Majda Mazovec, poznejša zdravnica Marija Ujčić in že med vojno umrla Marija Slapšak. V taborišču je p. Cortese sodeloval z vojaškim duhovnikom, frančiškanom p. Atanazijem Kocjančičem in s frančiškanom p. Fortunatom Zormanom, za katerega je ljubljanski škof dr. Gregorij Rožman izposloval vsaj krajše obdobje pomoči internirancem. Povezal se je z nekaterimi interniranci, zlasti z bratom p. Fortunata Ivanom, pisateljem Stankom Kociprom in drugimi. Ustanovili so notranjo organizacijo Samopomoč, ki je preko p. Corteseja prejela pomoč iz Padove, Ljubljane, Gorice, Trsta, tako da se je umrljivost internirancev omejila. A tudi v taborišču so se pojavile delitve, ki so razkale narod v domovini.

RAZSTAVA 3: Razstava o taborišču Chiesanuova in o p. Corteseju v samostanu sv. Antona v Padovi

Po kapitulaciji Italije se je začelo že omejeno veliko nevarnejše Cortesejevo delovanje. Imel je več skupin sodelavcev, ki se med seboj niso poznale. Na stike s Slovenci je prvi podrobno opozoril andinist in planinski pisatelj dr. Vojko Arko iz Bariloč v Zborniku Svobodne Slovenije za leto 1967. Tudi on se je leta 1944 znašel v Padovi in našel pot do p. Corteseja. Ob njem so bili še nekateri Slovenci, ki jih je pater verjetno spoznal v taborišču. Pomagal jim je v njihovem delu za zahodne zaveznike in zmago nad trinoštvom. To je trajalo do aretacije. Šele po izidu spominov polkovnika Vladimirja Vauhnikar Nevidna fronta (zal. Svobodna Slovenija, Buenos Aires 1965) se je Arko zavedel, da je sodeloval v širokem nekomunističnem odporniškem oz. obveščevalnem omrežju, v katerem je bil hočeš nočeš tudi p. Cortese. Zato mu je posvetil članek, a tudi pojasnil sosledje aretacij v Padovi in Trstu, ki ga je Vauhnikar, ki Corteseja ni poimensko navedel, napačno zapisal v obliki, ki bi lahko ustvarila dvom o Cortesejevi molčečnosti. Arkove trditve so potrdile raziskave v zaporniških registrih.

Meni se je Arkov članek še kot 13-letnemu bralcu zasilal v podzavest. Pozneje sem se o teh prigodah veliko pogovarjal z duhovnikom Petrom Šorlijem, ki je od leta 1943 služboval v Trstu in se je zaradi sodelovanja v omrežju znašel v Dachau. Bil je v tesnih stikih z vodjo postojanke omrežja v Trstu Jožetom Golcem, a značilno je, da za Corteseja ni vedel. Z Arkom sem stopil v stik in skupaj sva poiskala še druge vpletene in od človeka do človeka se je marsikaj razkrilo o stikih s Slovenci, kar je bilo v Padovi popolnoma neznan, bilo pa je zelo koristno pri sestavljanju celovitega Cortesejevega življenjepisa in pa za beatifikacijski postopek. Želji dr. Arka, da bi italijansko občinstvo seznanil s temi »slovenskimi« vidiki Cortesejevega dela, sem ugodil le posredno, vendar je danes izpolnjena. Šibkejša pa je zavest, da je p. Cortese italijanski, hrvaški, a tudi naš svetniški kandidat, na katerega se lahko Slovenci zaupljivo obračamo v teh nevarnih časih.

Ivo Jevnikar
za Svobodno Slovenijo

MOLITEV PRED SPOVEDNICO: Molitev pred spovednico p. Placida Corteseja v baziliki sv. Antona v Padovi (foto: Antonio Bortolami)